

Sociaal kapitaal

De directie van ASML vroeg haar werknemers begin februari in het kader van de crisis dit jaar een derde van hun dertiende maand in te leveren. De helft van de overblijvende tweederde wil het bedrijf in het vervolg in aandelen uitbetalen. Daardoor krijgen de werknemers belang bij de winstgevendheid van het bedrijf. Voor veel mensen klinkt dit wellicht als een luxeprobleem. Veel werknemers zouden tekenen voor tweederde van een extra maand. Toch verzetten de vakbonden bij ASML zich. Ten eerste heeft ASML nog 1 miljard euro in kas en ten tweede zijn het dividend over 2008 en de bonussen van de topmanagers gewoon intact gebleven. Bovendien zijn tijdelijke werknemers ontslagen en weigert de directie garanties te geven over de baan zekerheid van de vaste kern na de zomer.

ASML is een van de technologische topbedrijven van dit land. Door een gedurfd onderzoeks- en investeringsbeleid is het uitgegroeid tot de wereldleider onder de machinefabrikanten voor de chipsindustrie. Tot nu toe werd over sociale problemen bij ASML niet veel vernomen. Hoe komt het dat ook hier de al lang dood gewaande klassenstrijd weer de kop op steekt?

Werknemers in alle landen hebben het voorbije decennium keer op keer moeten horen dat ze hun looneisen niet al te zeer mochten opschroeven. We leven in een globaliserende economie en moeten concurrerend blijven.

Tezelfdertijd eigende het management zich steeds hogere lonen, bonussen, opties en wat al niet meer toe. De in 2005 overleden Peter Drucker, zowat de uitvinder van de bedrijfskunde, waarschuwde regelmatig tegen deze zelfverrijking. Reeds in 1984 stelde hij dat het verschil tussen het hoogste en laagste loon in een onderneming niet veel hoger mocht zijn dan een factor twintig. In Nederland bedraagt het minimumloon sinds 1 januari 16.575 euro per jaar voor een werknemer van 23 jaar of ouder bij een volledige werkweek. Dat is iets meer dan de helft van het modale inkomen en ongeveer een tiende van de Balkenendennorm. Maar honderden mensen bij de (semi-)overheid in Nederland verdienen intussen beduidend meer dan Balkenende. Bij het bedrijfsleven is het natuurlijk nog erger.

Al meer dan vijftien jaar nemen de opeenvolgende eerste ministers afstand van deze cultuur van zelfverrijking. Niet

erg goed voor Wim Koks geloofwaardigheid was dat hij die kritiek gelijk introk toen hij commissaris werd bij ING. Intussen weten we dat de meeste van deze topverdieners echt niet zo slim zijn. Ze surfen gewoon mee op de golven van de hoogconjunctuur. Maar ook nu het slechter gaat, kunnen ze geen afstand nemen van de voorrechten die ze zich hebben toegeëigend. Op een minderheid van competente en niet zelden meer bescheiden topmanagers na, gaat het om een zelfgenoegzame kaste die zich alleen maar boos kan maken over de 'populistische afgunst' van gewone mensen. Dit soort houding en gedrag bevordert inderdaad populistische reacties, maar dat is toch goed te begrijpen?

Mijn hoop is – al vrees ik dat die ijdel is – dat deze crisis echt een einde gaat maken aan deze praktijken die niet alleen het sociaal kapitaal van de ondernemingen (zoals blijkt uit de ASML-case) en de hele maatschappij ondergraven, maar ook het intellectueel kapitaal ervan. Uit onderzoek blijkt telkens weer dat de loyaliteit van de werknemers afneemt naarmate het inkomen van het topmanagement hoger is dan het gemiddelde. Als gevolg daarvan vertrekken de beste mensen gemiddeld sneller... **IK**

Dany Jacobs

Dany Jacobs is hoogleraar Industriële ontwikkeling en innovatiebeleid bij de Universiteit van Amsterdam en lector Kunst, cultuur en economie bij de hogescholen ArtEZ en HAN in Arnhem.